

¹ NİHAT RENDA, (10.7.1981-16.9.1984) ; (17.9.1984-1.11.1986)

1921 yılında Yanya'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1942 senesinde bitirdikten sonra, 1946 yılının Nisan ayında Iğdır Hâkim Yardımcısı olarak mesleğe başlayan Renda, daha sonra sırasıyla; Lüleburgaz Ceza Hâkimliği ile Yüksek Hâkimler Kurulu Raportörlüğü yapmıştır.

21 Aralık 1964 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen Nihat Renda, Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi Üyeliği ile aynı Dairenin Başkanlığı görevlerinde de bulunmuştur.

"Borçlar Hukuku" ve "Orman Kanunu" adlı yayımlanmış ortaklaşa kitapları ile meslek dergilerinde güncel konulu makaleleri yayımlanan Nihat Renda, Dördüncü Hukuk Dairesi Başkanı iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 10.7.1981 tarihinde Yargıtay Birinci Başkanvekilliğine, bu görevim sürdürürken de 17.9.1984 günü Yargıtay Birinci Başkanlığına seçilmiş, bu görevinden de 1.1.1986 tarihinde yasal yaş sınırının nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN SAYIN BAŞKANI,
SAYIN BAŞBAKAN,
YÜKSEK YARGI ORGANLARININ SAYIN BAŞKANLARI,
SAYIN BAKANLAR,
SAYIN KONUKLAR VE DEĞERLİ MESLEKTAŞLARIM.**

1943 yılından itibaren köklü ve güzel bir gelenek olarak 1973 yılından beri de Yargıtay Yasası gereği sürdürülen bu anlamlı toplantılardan birini daha açıyorum.

Bu mutlu günümüze yüksek huzurlarıyla onur veren mümtaz konuklarımızı Yargıtay adına saygı ile selâmlıyor, 1984 - 1985 Adalet Yılı'nın Büyük Türk Milleti'ne hayırlı ve uğurlu olmasını yürekten diliyorum.

Geçen adalet yılı içinde yine birçok değerli meslektaşımızı yitirdik, acımız sonsuzdur. Hakkın rahmetine ulaşan bu seçkin Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarına, kutsal savunma görevini başarı ile sürdürmüş olan avukatlara, diğer adalet görevlilerine ve ayrıca adaletten uzaktan yakından hizmet etmiş olanlara Tanrı'dan rahmet diler, ebedi şükran duyguları ile aziz anıları önünde saygı ile eğilirim.

Öte yandan, yaş sınırı hükümleri bu yıl da bizi bir kısım meslektaşlarımızın çalışma ve yardımından yoksun bıraktı. Gerek yaş sınırı nedeniyle, gerekse kendi istekleriyle emekli olan bu erdemli hâkimler, yaşamlarının en verimli yıllarını adalet hizmetine adanmak ve arkalarından övgü ile bahsedilecek başarı dolu anılar bırakmak mutluluğuna eriştiler. Görevlerinin önemini ve yüceliğini bir an olsun hatırdan çıkarmayan, hak ve adalet yolunda yılmadan uğraş veren bu büyük hâkimlere, unutulmaz hizmetlerinden dolayı en kalbi teşekkürlerimi ve takdir duygularımı sunuyorum, bundan sonraki yaşamlarında da sağlıklı ve mutlu olmaları dileği ile kendilerini şahsım ve yüce Yargıtay adına saygı ile selâmlıyorum.

¹ 10.7.1981 -16.9.1984 tarihleri arasında Yargıtay Birinci Başkanvekilliği görevinde bulunan Nihat RENDA; Yargıtay Birinci Başkanı M. Derviş TURHAN'ın 3.8.1984 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılması üzerine, bu konuşmayı Birinci Başkanvekili olarak yapmıştır.

Bu arada, Yargıtay Üyeliğine seçilmek suretiyle aramıza katılan ve bize güç veren 16 değerli arkadaşımıza da engin başarılar diliyorum.

Sayın Konuklar,

Geçen Adalet Yılı'nın açılışından bu yana aziz Milletimiz için çok mutlu olaylar cereyan etti. Bu mutlu olayların en önemlisi, en nadide ve gurur verici olanı hiç kuşkusuz, demokratik parlamenter düzene geçiş konusunda atılan adımdır. 6 Kasım ve 25 Mart seçimleriyle, çağdaş bir demokrasi doğrultusunda bir uygar sürecin yeniden başlatılmış olmasını ve tekrar çok partili siyasal yaşama girilmiş bulunmasını büyük bir sevinçle karşılıyoruz. Özgürlüklerini müdrik, Devlet işleriyle yakından ilgili, taşıdığı iradenin, ulusal iradenin gerçekleşmesine etkili bulunduğu bilincine sahip Türk Milleti için başka bir yol, başka bir seçenek esasen söz konusu olamazdı. Bu mutlu olayı, 12 Eylül Harekâtı'nı amacına ulaştırmak suretiyle gerçekleştiren kahraman Türk Silâhlı Kuvvetleri'ne ve onun gerçek temsilcisi Millî Güvenlik Konseyi'ne ve tüm sorumlu ve görevli kişi, kurul ve kurumlara Milletçe şükran borçluyuz.

EVRENSEL ADALET VE BARIŞ

Gerek bir toplumun kendi iç ilişkilerinde, gerekse toplumların uluslararası ilişkilerinde odak noktası Hukuk Düzeni ve onun da amacı Adalet'tir, adaleti egemen kılmaktır. Toplumlar ve insanlar, özellikle de devletler ve yüce amaçta birleşirlerse, birbirlerini anlamada, birbirlerinin varlığına saygı göstermede uyum içinde olurlar; haksızlığa, adaletsizliğe meydan bırakmazlar. Hukuk ve adaletin, her türlü sorunları ve uyuşmazlıkları çözümlenmede en büyük ve yegâne etken olduğu unutulmamalıdır, içte ve dışta barışta ancak ve sadece hukuk ve hukuka saygı sağlayabilir. Güçlü devletlerin ve tarihe mâl olan büyük devlet adamlarının insanda ve toplumda hak ve adalet duygularının yerleşmesine birinci derecede önem vermeleri bundandır. Ne yazık ki bugün dünyamızda, 1939 öncesinden daha karanlık bir tablo yaşanmaktadır. Dünyanın hemen her tarafında gündün günden artan bir inat ve ısrarla hak ve adalet kavramı çiğnenmekte, büyük yarar çatışmaları dünya barışını tehdit etmektedir. Yöresel savaşların, geniş boyutlar kazanan uluslararası buhranın, salgın halindeki terörizmin, özellikle de hukukun ve uygarlığın öncülüğünü kimseye bırakmayan bazı devletlerin kendilerine ve Adalet Tarihine hiç de onur kazandırmayacak olan tutum ve davranışlarının, bugün insanlık âleminde yarattığı huzursuzluk giderek artmaktadır. Kanımızca dünyanın halen içinde bulunduğu büyük çalkantının gerçek nedeni, adaletli bir dünya düzeninin henüz kurulamamış olması; bir başka ifade ile, insanların kendi varlığını, mutluluğunu, huzur ve refahını düşündüğü kadar, diğer dünya milletlerinin bu değerlerini düşünmemesidir.

Tarihinin her döneminde adaleti, insan hak ve özgürlüklerini en yüce bir değer olarak tanımış olan Büyük Türk Devleti'nin, bu gün dünya sorunları karşısında gösterdiği örnek nitelikteki tarafsız davranış ve terörizm ile mücadeledeki kararlı tutumu, çağdaş ve adaletli bir Devlet olmanın en güçlü kanıtı ve geleceğinin en büyük güvencesidir.

Yeni bir Adalet Yılına girerken tek ve en iyi dileğimiz, bütün dünya devletlerinin "hukukun ve adaletin egemen olmadığı yerde sadece zulmün, giderek büyük bir huzursuzluk ve anarşinin egemen olacağı" gerçeğinde birleşmeleri ve dolayısıyla insan sevgisine, hak, adalet ve özgürlüğe dayalı bir dünya barışının bütün koşulları ile birlikte gerçekleşmesi olacaktır.

Sayın Konuklar,

Tahmin edersiniz ki, yeni bir Adalet Yılı'nın başlamasını fırsat bilerek benim de söyleyeceklerim, hiç kuşkusuz, daha önceki açış konuşmalarında benzer şekilde dile getirilmiş olan sorunlarla ilgilidir. Ancak, yarım asra yakın süredir çözümleri ile birlikte ısrarla tekrarlanan genel ve hayati nitelikteki sorunlarımızın çoğuna, arzulanan düzeyde âdil ve gerçekçi bir çözüm getirilememiş ve bir bölümü üzerinde ise hiç durulmamış olması son derece düşündürücüdür. Özellikle de Büyük Atatürk'ün ünlü 5 Kasım 1925 tarihli konuşmasında hukuk için çizdiği ileri ve uygar yolda duraksamış olduğumuzu görmekten büyük bir umutsuzluğa kapılmamak mümkün değildir. Bu bakımdan, önceki açış konuşmalarında çözümü arzulanan ve bunun özlemi içinde dile getirilen sorunların, çok önemli gördüğüm bazılarını tekrarlamak zorunda kaldığım için beni başışlayacağınızı umuyorum.

TOPLUMSAL DÜZEN VE HUKUK

Sosyal yaşama sağlam bir biçim vermek suretiyle toplumu düzenleyen onu teşkilâtlandıran kuralların en önemli ve en etkili olan **Hukuk**, bir yandan, bireylerin hak ve özgürlüklerini kullanmalarına ortam hazırlar, öte yandan bu hak ve özgürlükleri kısıtlar. Bu durum, toplumsal yaşamın ve sınırsız özgürlük olamayacağı ilkesinin doğal bir sonucudur, önemli olan, bireysel yarar ile toplumsal yarar arasında âdil bir dengenin sağlanmasıdır. Bu yönü ile hukuk, çatışan yararların uzlaştırılmasıyla, toplumun geliştirilmesini sağlayan toplumsal bir iktidar aracıdır. Ancak, düzen fonksiyonunu yerine getiren bir hukuk, sadece bu durumu ile adaletli olarak nitelendirilemez. Böyle bir hukuk, aynı zamanda adaletli olabilmek için, içeriği ile de adalet düşüncesinin gereklerini yerine getirmek zorundadır. Çünkü, hukukun yegâne amacı adalete yönelmesi ve bu yolla ideal hukuka ulaşmasıdır. Bireyin çıkarlarını ve varlığını toplum içinde ve toplum uğruna eritmeyen, buna karşılık toplumsal çıkarları da bireysel çıkarlara feda etmeyen, kuvvetlinin zayıfı sömürmediği, sosyal adalete, yani adaletli dağılım ilkesine dayanan güçlü bir hukuk düzeni ve onun somut bir şekli olan güçlü bir hukuk devleti, ancak bu anlayış içinde gerçekleştirilebilir.

Bir hukuk düzeninin sağlamlığı ve sürekliliği, onun zorla gerçekleştirilmesinde değil, aksine bireylerin ona kendiliklerinden, özellikle içeriğini onayarak, benimseyerek uymalarında şekillenmelidir. Ne var ki, hukukun barışı sağlamak ve korumak için kurduğu düzen, kesin bir biçimde çatışmasız bir düzen anlamına gelmez. Zira, toplum ve yaşam devamlı bir gelişme halindedir. Kaldığı, insanların yapısında daha iyi yaşam koşulları, daha fazla özgürlük elde etmek eğilimi vardır, insanların yaşadığı her yerde sürekli bir iktidar kavgası vardır. Bu birazda insan kabiliyetinin, insan zekâsının, insanın doğal yapısının, bir gereğidir. Ancak, bu anlaşmazlıkları ve bunların zaman içinde artması olgusunu, hiçbir şekilde toplumsal yaşamın bir hastalığı olarak görmemek ve değerlendirmemek gerekir. Bu anlaşmazlıklarının hukuk doğurucu etkisi tartışmasızdır. Anlaşmazlıklar bu yönü ile hukuk düzeninin sağlamlık derecesini gösterir. Hukuk canlılığını esasen bu uyuşmazlıklardan kazanır ve onları gidermekle de barış düzenini tesis eder.

Aziz Konuklar,

Değerli Meslektaşlarım.

Toplumla, hukuk düzeni arasında büyük bir bağlantı vardır. Hukukun gelişme

düzeyi, toplumun gelişme düzeyi ile orantılıdır. Bu bakımdan toplum düzenine el atmadan yalnız hukuk düzenine el atmakla siyasal, sosyal ve ekonomik bir gelişme sağlamak mümkün olmaz. Toplum, bu takma hukuk düzenini kısa süre içinde kendi gelişme düzeyine indirir ve bu kaçınılmaz bir sonuçtur, işte bir devletin kendi varoluş felsefesine, kendi dinamizmine uygun hukuk sistemini yaratmak ve geliştirmek zorunda olduğu gerçeğini bilen Yüce Atatürk, Türk Milleti'nin şaşmaz sayduyusu ve mücadele azminin de katkısıyla toplum düzeninde, devlet yapısında büyük devrimleri gerçekleştirmekle işe başlamış ve sonuçta bu yeni düzene uygun büyük ve köklü Hukuk Reformu'nu oluşturmuştur. Atatürk, daha 19 Ocak 1923 ve 5 Kasım 1925 tarihli konuşmalarında nasıl dinamik bir hukuk reformunun özlemi içinde olduğunu şu sözleri ile ilân ediyordu: "...Adalet kanunlarla idare edilir. Bu memlekette adaletin emniyetle, süratle tevzi olunup olunmadığını anlamak için bir defa da mevcut kanunlarımıza bakmak lâzımdır. Bu kanunların memleket dahilindeki tatbikatına ve netayicine bakmak lâzımdır..." "... Kanunlar Cumhuriyetin dayanağıdır. Anayasaya bağlı ve Anayasanın gerektirdiği kanunlar bir an önce çıkarılmalıdır..."

Ancak, Atatürk'ün bu buyruğunu, bu özlemini onun arzuladığı kapsamda yerine getirdiğimizi söylemek çok güç. Kanımca, Türk Adalet Sisteminin bugün her yönden içinde bulunduğu büyük sıkıntı ve huzursuzlukların gerçek nedenini, Türk siyasal yaşamının ve hatta Türk Devleti ve Hukuk Düzeninin, Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki eşine az rastlanır hızla gelişimi ve çağdaşlaşması olgusuna ayak uyduramamakta, o köklü Hukuk Devriminin ilke ve amaçlarını dahada geliştirme ve gerçekleştirme yolunda üzerimize düşeni yapamamakta aramak lâzımdır.

ADALET VE DEVLET

Sayın Konuklar,

Bütün savunma olanaklarından yararlanmak ve eşitlik esaslarına uygun olarak tarafsız, hukuk bilimine vakıf ve adalet ilkelerine bağlı mercilerce **Dürüst, Etkin ve Süratli Bir Yargılamaya Tâbi Tutulmak** insanın en doğal hakkıdır ve bu hak Anayasa'da güvence altına alınmıştır. Ne varki, adalet hizmetinin amacına uygun olarak işlemesi, bu kuruluşun en üst düzeyde teşkilâtlanmasına, yargı bağımsızlığı ve hâkim güvencesinin gerçekten varlığına, özellikle kuruluşa ruh ve anlam veren insan unsurunun gerek nitelik gerekse nicelik yönünden kusursuz oluşuna ve nihayet yürürlükteki hukukun, toplumun yapısına ve dinamiğine uygun modelde bulunmasına bağlıdır. Bir toplumun çağdaşlaşması, ekonomik ve sosyal alanda kalkınması, bilimde yeni buluşlara yönelmesi, teknolojide ileri atılımlar ve aşamalar kaydetmesi ne kadar önemli ise; sağlıklı ve bağımsız bir yargı düzenini içermesi de o kadar önemlidir. Çünkü, toplum hayatının kaçınılmaz dalgalarını dengede tutan, her türlü uyuşmazlıkta hak dengesini koruyan, hak özlemini gideren, güç karşısında bireylere güvence sağlayan yargıdır, hâkimdir ve onun gerçekleştirdiği adalettir. Biryerde hukukun biçimlendirilmesi yetersiz ise, hukuksal yapı işlemiyor ya da işletilemiyorsa, böyle bir ortamda sorunların katlanarak artması beklenmelidir. Adaletin ciddi biçimde aksadığı bir ülkede devlet yaşamının temeli çökmeye başlar ve bu çöküntü bir süre sonra tüm devlet varlığına yansır, insanların iç huzuru sağlanmadığı özellikle hak ve adalet duyguları tatmin edilmediği takdirde, toplumların değil yükselmesi, varlıkları bile tehlikeye düşer. Adalet, her türlü maddi ve manevi değerlerin dağıtımında karşımıza çıkan ve uyulması ancak huzur ve mutluluk getiren bir ölçüdür, değerdir. Bireyler bu ölçüye bağlı, Devletler bu amaca yönelik olduğu sürece erdemli ve güçlü olurlar.

Adaleti mükemmelle doğru götürmeyi başaran bir Devlet, tüm faaliyetlerini de mükemmele ulaştırır.

Bir toplumu sadece kuvvetle ayakta tutmak mümkün değildir. Toplum ve bireyleri içten ve dıştan gelecek her türlü tehlikelere, her bunalıma karşı dayanıklı yapan, vatandaşların adaletli toplum düzenine duydukları gönülden bağlılıktır, Devlete olan sevgidir, güvendir. O da ancak ve ancak her gün somut biçimde gerçekleşen, herkesin paylaştığı ve yararlandığı adalet sayesinde sağlanabilir. Devlet bütünlüğünün temelini **Adalet** olduğu gerçeği işte bu düşüncede yatmaktadır. Bağımsız ve tarafsız Türk hâkiminin hür ve dürüst seçimlerin güvencesi sayılmasının nedeni de budur.

Bu gerçeği bildiğimiz için bizler, yargının haklı ya da haksız pek çok eleştiriye uğramasını doğal buluyoruz. Çünkü, yine biliyoruz ki toplumu ayakta tutan ve güçlü kılan yüce adalet duygusudur. Bu duygu hangi nedenle olursa olsun zaafa uğradığı takdirde toplum doğrudan yargıyı eleştirmeye başlar. Yasaların adaletsizliğinin, yasama ve yürütme organlarının yapmadıklarının, toplumdaki sosyal rahatsızlıkların sorumluluğunun doğrudan yargıya yükletilmesinin tek ve gerçek nedeni budur. Yargının eleştirilmesi zaman zaman dile getirildiği gibi gerçekte hukuk için verilen bir savaştır. Yargının eleştirilmesi bir noktaya kadar doğaldır ve tehlikeli sayılamaz. Bir toplum için asıl ve en büyük tehlike, devleti idare edenlerin ve hukukçuların hukuk ve dolayısıyla yargının sorunlarına ilgisiz kalışıdır.

Sayın Konuklar,

Adalet Teşkilâtı bugün çok güç koşullar altında görev yapmaktadır. Çünkü yargının sorunları, artık üzerinde önemle durulması gereken boyutlara ulaşmıştır.

Yasama ve Yürütme organlarının, yargının içinde bulunduğu zorlukların aşılmasında zaman zaman gösterdikleri çabaları şükranla anıyoruz. Ne var ki bu çabalar, hiç bir zaman sorunları kökünden halledecek düzeye varamamış ve kısa bir süre sonra etkisini, işlevini yitirmiştir.

Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânlarını inceleyiniz. Orada, yargının tüm sorunlarının fevkalâde gerçekçi bir yaklaşımla ele alındığını ve izlenmesi gereken stratejinin son derece isabetle saptandığını göreceksiniz. Buna rağmen üzülmek zorundayım ki bu plânlar hedeflerine ulaştırılamamış ve adeta yargı kendi sorunları, kendi yazgısı ile başbaşa bırakılmıştır. Bütün dileğimiz, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında adalet hizmetleri için öngörülen hedeflere ulaşılması ve böylece yargının yıllardır askıda kalmış olan sorunlarına, geleceği de kapsayacak şekilde çözüm getirilmesidir. Zira dava sayısında günden güne vaki artışın, adli kuruluşların sabit kalan olanaklarıyla ve hatta günden güne eriyen kadrosuyla karşılanması çok yakın bir zamanda imkânsız hale gelecektir ki, bunun beraberinde getireceği sayısız sakıncaları düşünmek bile istemiyorum.

MAHKEMELERİN KURULUŞ SORUNU

Bir memleketin adalet sistemi, teşkilâtı, hâkimi, Cumhuriyet savcısı, adalet personeliyle bir bütündür ve adalet hizmetinin temelini oluşturur. Bu kuruluş, kendisinden beklenen hizmeti rahatlıkla yerine getirecek yeterlikte olmadıkça hizmetin aksaması doğaldır. Ülkemizde bugün mevcut kuruluşun, adalet hizmetlerinin niteliğine ve hedeflerine yeterli durumda olmadığı, mahkemelerin kurulmasına ilişkin tek bir çerçeve yasanın henüz gerçekleştirilemediği ve bu nedenle yargı hizmetinin arzu edilen hız ve etkinlikte yürütülemediği bir gerçektir. Ancak, adli kuruluşun ulusal

toplum yapımız ve onun ihtiyaçları doğrultusunda gerek dağılım, gerekse örgütlenmesi bakımından yenilenip genişletilmesi yolunda başlatıldığını duyduğumuz çalışmalarını sevinçle karşılıyor ve en kısa zamanda sonuçlandırılmasını ümitle bekliyoruz.

ÜST MAHKEMELER SORUNU

Bu arada üst mahkemeler (yani istinaf Mahkemeleri) konusuna da kısaca değinmek istiyorum. Üst Mahkemelerin kurulup kurulmaması konusunda yıllardır çok şeyler söylendi, yazıldı; bir an önce kurulması gereğine inananlar oldu, aksi görüşü savunanlar bulundu. Burada, bu görüşlerin eleştirisini yapacak değilim. Ancak, bugün varılan nokta, Yargıtay'ın iş durumunun, artık ne Usul Yasalarının değiştirilmesi ve nede yeni bazı daireler ilâvesi suretiyle normale indirilemeyeceği gerçeğini su yüzüne çıkarmıştır. Esasen dünyanın hiçbir yerinde bu kadar geniş kadrolu bir yüksek mahkeme mevcut değildir. Kadromuzun bu genişliği bir çok haklı sorunlarımızın çözümünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Yargıtay bir yıl içinde, **250.000'e** yakın davayı sonuçlandırmak için insan üstü bir gayretle çalışmaktadır. Yalnız bu durumun vatandaşlar üzerinde, dosyaların yeterince incelenmeden karara bağlandığı yolunda bir kan; uyandırabileceği endişesini taşıyoruz. Böyle bir kanının yaygınlaşması ise bu yüce müesseseyi temelinden sarsacaktır. Oysa, mahkeme kararlarının yurttaşlar arasında güven ve iç rahatlığı yaratabilmesi için, bunların gerçekten doğru ve âdil olması yetmez; ayrıca kararların verilmiş şartlarında da, bu kararlara gölge düşürecek nitelikte bir eksiklik olmaması gerekir. Bu itibarla, bu sorunun beraberinde getireceği sayısız sakıncaları ortadan kaldırmak, mahkemelerin kuruluşu yönünden mevcut dağınıklığı gidermek ve nihayet Yargıtay'a intikâl eden tahammül edilmez iş yükünü azaltarak, onu gerçek bir içtihat yaratma organı düzeyine yükseltmek amacıyla üst mahkemelerin kurulması zorunlu hale gelmiştir. Bu uygulama, Yargıtay'ın zaman içinde işlerinin, daire adedinin ve giderek üye sayısının azalmasına neden olacaktır ki, bu olgu ender de olsa çelişkili kararlar çıkmasını da önleyecektir.

MESLEĞİN ÇEKİCİLİĞİNİ YİTİRME NEDENLERİ

Sayın Konuklar,

Hukukçu sayısı bakımından Ülkemiz bugün doyum noktasına ulaşmıştır. Üstelik Hukuk Fakülteleri her yıl bin sayısının çok üzerinde mezun vermektedir. Buna rağmen hukukçu gençlerimizin pek az bir bölümünün dahi bu mesleğe yönelmemelerinin elbette çok ciddi ve önemli bir nedeni olmalıdır. 6.881 kadrodan iki bine yakın açığı bulunan bir mesleğe rağbet edilmemesi çok düşündürücüdür. Bunun gerçek nedenleri 1945 yılından beri hemen her Adalet Yılı Açış Konuşmalarının daima ağırlık noktasını teşkil etmiştir. Bu konuya yıllardır önem verilmemesi ve bu yolda ciddi ve gerçekçi önlemler alınmaması, bugünkü sonucu yaratmıştır. Çözülmenin giderek artması da beklenmelidir.

Kuşkusuz yargı hizmeti de bir kamu hizmeti, hâkim de bir kamu görevlisidir. Ancak, hakların ve özgürlüklerin güvencesi olan yargı hizmeti lalettayin bir idarî hizmet ve hâkim de sadece bir memur değildir. Uygarılıkta ilerlemiş bütün ülkelerde hâkimlere memurlardan ayrı statü uygulanmasının ve bu ilkenin Anayasamızın 140. maddesinde yer almasının nedeni budur. Yüzyıllarca denenmiş olan bu esası değiştirmek yada tartışma konusu yapmak toplumun yararına olmaz. Hâkimlik mesleği kutsal bir uğraştır. Hâkimlik, insanlığın en güzel işidir ve bundan ötürü de sosyal görevler içinde çok iyiliklerin ve erdemlerin bir araya gelmesini zorunlu kılar.

Bir insanın yaşamı, özgürlüğü, malı üzerinde son sözü söyleyebilecek güçte olmak ve bu güçlü nüfuzla rağmen insanlık zaaf ve tutkularının üstünde kalmayı başarmak, işte bunca ağır bir sorumluluğu gerektiren bu mesleğin en büyük özelliği ve belki de ebedi sihir ve cazibesi, zevki ve kutsallığı buradadır.

Hâkim ayrıca mesleği dışındaki özel ve kişisel yaşamını da büyük bir dikkat ve basiret ile düzenlemek; kamu hizmeti gören diğer insanlardan daha farklı bir dış görünüş, yaşam tarzı, çevresine güven aşıl原因 bir davranış içinde bulunmak zorundadır. Çünkü hâkim için kamu oyu, yalnız kararlarını değil, onun yanibaşında özel yaşamını da adeta denetlemeye memur bir nezaret makamı gibidir. Bundan dolayı herhangi bir organda görevli bulunan bir kimse için kınanmaya değer sayılmayan bir davranış, mesleğe yeni girmiş genç bir hâkim için disiplin suçu sayılır, işte bu görevin toplum ve birey yönünden taşıdığı önem nedeniyledir ki uygarlık tarihi, yönetimde ve toplumda hâkime büyük çapta saygı gösterildiğinin, hakimin kamu hizmeti gören görevliler arasında seçkin bir kişiliğe ve yere sahip olduğunun sayısız örnekleri ile doludur.

Bugün, adalet teşkilatındaki büyük boşluğa rağmen bu mesleğe karşı gözlemlenen isteksizlik, kanımızca mesleğin artık hiçbir çekici yönünün kalmayışından kaynaklanmaktadır. Hâkimlik mesleğinin anılan özelliği ve herşeyden önce diğer kamu görevlilerinden farklı olan yapısı gözönüne alınıp, maddi ve moral olanaklar yönünden çok çekici ve özlenir hale sokulmadıkça, yürürlükteki imkânlarla hukukçuların mesleğe yönelmelerini ummak, gerçekleşmesi olanağı bulunmayan bir beklentiden öteye geçemeyecektir. Bu gerçeğin bilindiği inancıyla ve büyük ümitlerle beklenen 241 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, mesleğin geleceği yönünden son derece önemli bir soruna bir çözüm getirmemiş olması bizleri derin bir üzüntüye sevketmiştir.

1963 yılında 200, 1973 yılında 993 olan hâkim ve savcı açığının bu yıl 2000 sayısına yaklaşmış olması, sorunun çok ciddi bir bunalıma dönüştüğünü göstermektedir. Bir örnekle belirtmek gerekirse, Federal Almanya yargı teşkilâtında mevcut 3600 savcı ve 16.000 kúsur hâkimle yardımcı personel dışında 11.000 kadar yargı memurundan ibaret bir kadronun yetersiz görölmesine karşın², Yurdumuzda halen mevcut 4.800 kúsur Hâkim ve Cumhuriyet Savcısı ile yargı hizmetinin yürütölmeye çalışılması bir mucizedir. şu an eđer yargıdan ve özellikle geciken adaletten yakınmalar giderek artıyorsa, bunun nedenini ve sorumluluğunu sadece yargıya yüklemek, haksızlıkların en büyüğü olacaktır. Çünkü, dünyanın hiç bir yerinde adliye ve hâkimler bu kadar kısıtlı olanaklar ve koşullar ile böylesine ağır ve büyük bir iş yükünün, dolayısıyla sorumluluğun altında çalışmak zorunda bırakılmamışlardır.

Öte yandan, aynı Kararname hem yüksek yargı organları üyeleri arasında ve hemde aynı yargı organlarının başkan ve üyeleri arasında ötedenberi var olan dengeyi bozmakla kalmamış, ayrıca yargının bütünlüğünü, etkinliğini, Yargıtay'ın Anayasal statüsünü de zedelemiştir. Kararnamenin bir çok hükmünün üç gün arasında, ötedenberi yapılan ayırım dışında bu kez yargı ile idari hizmetler arasındaki dengeyi de yargı aleyhine bozması dikkat çekicidir. Anayasal izahını yapamadığımız bu durum Yargıtay camiasını derinden yaralamıştır.

² Ankara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi, Adalet Yüksek Okulu Müdürü Prof. Dr. Ahmet Mumcu'nun 27 Nisan 1984 günü Yargıtay'da verdiği konferansta tespit edilen bilgilerden.

Bütün dileğimiz, adalet hizmetinin Devlet katında ve bütçesindeki yeri ve anlamının sübjektif ve siyasal tercihlere ve yorumlara göre değil, Anayasa'nın 138 ve 139. maddelerinin ışığı doğrultusunda yargının bütünlüğü, devamlılığı, etkinliği ve geleceği amaçlanarak düzenlenmesi ve böylece Kararnamenin Yargı Organları üzerinde büyük rahatsızlık yaratan hükümlerinin onarılması olacaktır.

HÂKİM YETİŞTİRME SORUNU

Sayın Konuklar,

Günümüzde Türk Toplumunun sosyo-ekonomik yapısına, beklentisine ve mesleğin özelliğine uygun bir hâkim yetiştirme politikasının bulunmadığı bir gerçek. Adalet hizmetlerini aksatıcı ve geciktirici mevzuat hükümlerini düzeltmek ve gereğinde yeni hükümler koymak bir ölçüde kolay olmakla birlikte, yetişmiş insan gücüne olan ihtiyacın karşılanması çok ciddi bir eğitimi ve yeterli bir zaman sürecini gerektirir. Belirtelim ki, çağımızın çok karmaşık sorumluları nedeniyle hâkim olabilmek için sadece bir hukuk fakültesi mezunu olmak, artık en asgari şart haline gelmiştir ve adalet hizmetinin birinci kademesinde görev alabilmek için yeterli sayılamaz. Bu bakımdan Ülkemizde egemen olan "hâkim yetiştirilmez, kendi kendine yetişir ya da "hâkimi kürsü yetiştirir" şeklindeki, kanımızca geçerliğini yıllar önce yitirmiş olan hatalı düşünce artık terkedilmelidir. özellikle bu günkü şekliyle hiçbir yararı olmadığı tartışmasız bulunan staj müessesesi yerine, Batı'da da örneklerine tanık olduğumuz şekil ve kapsamda bir eğitim düzeni oluşturulmalı ve hâkimlerimizin Batı Hukukunu izleyebilecek düzeyde lisan öğrenmelerine de olanak sağlanmalıdır.

Çünkü, yarının hâkiminde daha yücelmiş, daha uygar bir toplumun düzenini sağlayacak yaşam ile yasalar arasındaki uyumu dengede tutacak, Batı Hukukunu rahatlıkla izleyebilecek yetenekleri görmek, memleketin refahı ve mutluluğu için güvencedir.

YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HÂKİM GÜVENCESİ

Yüce Atatürk 1920 yılında "Milletlerin hakkı kazası, istiklâllerinin birinci şartıdır. Kaza kudreti müstakil olmayan bir milletin Devlet halinde varolması kabul edilemez" derken, Türk Özgürlük Savaşı'nın kutsal amaçlarından birini daha müjdeliyordu. Zaman içinde gelişen bu düşüncenin nihayet 1961 Anayasası ile hukuk yaşamımıza armağan edildiğini görüyoruz. Ne yazık ki bazı nedenler, Büyük Hâkim Recai Seçkin'in 20.12.1962 gününde, Kurula seçilen ilk üyelerin and içme töreninde özellikle vurguladığı endişeyi yirmi yıl sonra haklı çıkardı, Kurul yapısal değişikliğe uğradı.

Takdir edileceği gibi Yargı, kendisini yaratan Devlet sisteminden soyutlanmadan ve fakat işlevini yerine getirirken yasama ve yürütmenin etki alanına da girmeden karar verme gücüdür. Bu bağımsızlık öncelikle kavram olarak benimsenmiş bir yargı sisteminin ve bu sistemin insan ögesi sayılan hâkimin de güvencesidir. Devlete, Hukuk Devleti niteliğini kazandıran bu temel kural zedelendiği an, bundan doğrudan adaletin, Devletin ve Türk Milleti'nin zarar göreceği unutulmamalıdır. Yargı gücü, başlı başına mevcut ve bağımsız bir güçtür. Onun bağımsızlığı, Devlet içi diğer güçlere zit ve karşı bir varlık olması demek değildir. Aksine, diğer güçlerin gereği gibi iş görmesini kolaylaştıracak bir istikrar unsurudur. Yargının Bağımsızlığı ilkesi, insan aklına gelebilecek en üst düzey ve boyutta düşünülmüş ve Anayasa ile yasalarda mükemmel biçimi ile vurgulanmış olsa bile, hâkimin bu doğrultuda güvencesi sağlanmış olmadıkça bağımsız yargının varlığından söz edilemez. Millet adına adalet dağıtan

hâkim, güvenceden yoksun bulunduğu konusunda kaygıya düştüğü gün, bu kavram anlamını yitirir ve sadece biçimsel bir kavram olarak kalmaya mahkûm edilir. Bu gün yargı teşkilatındaki çözümlenin belkide en büyük nedeni, bu güvencenin arzulan düzeyde bulunmamasıdır. Mevcut düzenlemeye göre, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının tüm özlük işleri ile ilgili konularda, denetim ve sorumluluklarında tek söz sahibidir. Çünkü bu Kurul tarafından itiraz üzerine verilen kararlara karşı başka bir idare veya yargı merciine başvurma yolu kapalıdır. Yükselme süresinin yanlış hesaplanması gibi basit bir işleme karşı vaki itiraz, farzı muhal yanlışlıkla reddedilmişse artık başvurulacak hiç bir merci yoktur. Bütün vatandaşlar için varolan, yargı yerlerine başvurarak hak arama özgürlüğünün, hâkim ve Cumhuriyet savcılarında esirgenmesinin önemli bir nedenini bulmak bizce mümkün olamamaktadır. Bir Yargıtay personeli hakkında Yargıtay Yönetim Kurulu'nca verilen en basit bir disiplin cezasına karşı, Yargıtay Birinci Başkanının başkanlığında iki birinci başkanvekili ile yirmidört daire başkanından oluşan Başkanlar Kurulu'na itiraz hakkı mevcut iken, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından, bir hâkimin meslekten çıkarılmasına ilişkin olarak verilen karara vaki itirazın, Başkanlar Kurulu'na nazaran çok daha dar ve çoğunluğu ilk karara katılanlardan oluşan bir kurulca incelenmesinin ve bu karara karşı başka bir yasa yolu bulunmamasının gerekçesini bulmak ve bunu paylaşmak çok zordur.

Öte yandan, Uyuşmazlık Mahkemesi'ne üye seçiminde, Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nca gösterilecek üç aday arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun tercih yapmasını, Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun üstünde telâkki edilemeyecek bir Kurulca denetlenmek şeklinde görüyor ve başkanlarını dahi kendi seçen bir Kurulun, ek bir görev niteliğindeki Uyuşmazlık Mahkemesi Üyesini seçmesine olanak vermeyen bu sistemin en kısa zamanda değiştirilmesini bekliyoruz.

Ayrıca, Yüksek Öğretim Kurumu Denetleme Kurulu'na Genel Kurmay Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı doğrudan üye seçerken, bu seçimin Yargıtay Büyük Genel Kurulu'na bırakılmayıp, Yargıtay'ca gösterilecek üç aday arasından Yüksek öğretim Kurumu'nca yapılmasını da, demokratik sistem ve kurallara aykırı görüyoruz.

Bir Anayasa sorunu olmakla beraber, Yargıtay olarak en büyük dileğimiz (Anayasa hakkında yazılı görüşünde de açıkça belirtildiği gibi) Cumhurbaşkanının Başkanlığını yapacağı bağımsız bir Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun bütün koşulları ile gerçekleşmesi olacaktır. Zira böyle bir Kurulun, yargının sorunlarına daha âdil, daha etkili, daha gerçekçi bir çözüm getireceği ve yargı bağımsızlığı ile hâkim güvencesini gerçek anlamda sağlayacağı inancındayız. Bu yolla yürütmenin etkisinden uzak, güçler dengesine uygun bir bağımsızlık ve en önemli olarak da yürütme ile yargının en üst düzeyde uyumu sağlanmış olacaktır.

YASALARIN BİÇİMLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ SORUNLAR

Sayın Konuklar,

Hukuk ve Ceza Usulleri, ulusal bünyeye uygun hale getirilmek ve uygulamada ortaya çıkan bazı aksaklıklar giderilmek amacıyla çeşitli tarihlerde bazısı köklü olmak üzere yirmiyi aşkın kez değiştirildi. Üzülerek belirtelim ki, yapılan bütün bu değişiklikler hiçbir zaman soruna çözüm getirmemiş ve Yargılama Usullerinde istenen dinamizmi sağlayamamış; üstelik her değişiklik yasaların kendi sistemini ve bütünlüğünü bozmuş ve yeni yeni uyuşmazlıklara ve içtihat aykırılıklarına neden olmuştur. Bu itibarla Usul Yasaları için özel komisyonlar kurulup, baştan ele alınması,

işlemeyen hükümlerden ve müesseselerden arındırılması ve özellikle diğer yasalarla bağlantı sağlanması suretiyle yeni ve esaslı bir düzenlemeye gidilmesinde büyük yarar vardır.

Bunun dışında yürürlükteki hukuk, sergilediği görünüm yönünden herkesi ürkütecek bir karmaşıklığa varmıştır. Uygulayıcılar ve hatta kendi dallarında uzmanlaşmış olanlar bile bu "mevzuat karmaşası"nın altından kolaylıkla çıkamaz hale gelmişlerdir. Gerçek sayıları ve yürürlükte olup olmadıkları dahi zorlukla saptanan yasalar üstelik yetersizdir; çoğu günümüzün değil, yılların gerisinde kalmıştır. Hukuk kurallarının çokluğu ve dağınıklığı, yasalastırma işlemlerindeki systemsizlik, karmaşıklığı büsbütün etkilemiştir. Bir ülkenin tek ve temel dayanağı Hukuk denilen yüce kurumdur. Bu kurumun köklü ve sağlıklı olmasında, kendisine üstünlük tanınması yönünden de zorunluluk vardır. Buna rağmen sosyo-ekonomik yapısında son derece hızlı bir gelişme ve değişme meydana gelen Ülkemizde, toplumun gerisinde kaldığı tartışmasız olan mevzuat üzerinde bu güne kadar ciddi ve etkin çalışmalar yapıldığı söylenemez. Ancak, 203 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 10. maddesi ile Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının "Adalet Hizmetleri" ile ilgili bölümünde öngörülen çalışmalara başlanması, yargı hizmetine büyük bir hız ve etkinlik kazandıracaktır.

UCUZ ADALET VE ADLÎ YARDIM

Ülkemizde son yıllarda hak arama yoluna başvurma, yargı harç ve giderlerinin çok yüksek olması yüzünden son derece zorlaşmıştır. Özellikle yargı harçları ile sayısız ve yüksek yargılama giderleri davanın taraflarını altından kalkamayacakları bir yükün altına sokmuş ve bu olgu, bir yönüyle hak arama yollarına başvuruyu zorlaştırmak suretiyle, Anayasa'nın 36. maddesinde anlamını bulan "hak arama özgürlüğü"nü tahammül edilmez ölçüde kısıtlamıştır. Oysa Devlet, var olma nedeni olan adaleti sağlamak ve dağıtmakla yükümlüdür. Bu klasik fonksiyonu ağır harç ve giderlerle gelir kaynağı yapmak ve bunun doğal sonucu olarak vatandaşları, haklarını yargısal yolların dışında başka yollardan kendi olanakları ile almaya sevk etmek, sosyal devlet ilkesine aykırı düşer. Bu nazik konuya da çağdaş bir anlayışla çözüm getirilmeli ve özellikle bu güne kadar arzulanan düzeyde işlememiş, işletilememiş olan "adlî yardım müessesesi"nin, Batıda örneklerini gördüğümüz şekil ve kapsamda iyileştirilmesi konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

DAVA VE CEZA ENFLASYONU

Yurdumuzda cari ve neredeyse her türlü eylemin ceza mahkemelerinde yargılanmasını sağlamak amacıyla yönelik enflasyonist bir suç politikası, esasen işi fazla olan ceza mahkemelerinin yükünü büsbütün artırmaktadır. Bilimsel çevrelerce de ısrarla belirtildiği gibi bazı eylemlerin suç olmaktan çıkarılması suretiyle suç sayısı azaltılmalı ve bazı eylemlerin cezalandırılması ise idari mercilere bırakılmalıdır.

YARGININ İDARÎ VE MALÎ FORMALİTELERİ

Yargının idarî ve malî formaliteleri, Cumhuriyet savcılarını asıl görevlerinden alıkoyacak derecede ağır, geniş, sıkıntılı ve karışıktır. Ödenek işleri ve Maliye ile olan ilişkiler, bir hukukçu için zaman zaman bıktırıcı ve üzücü düzeye varmaktadır. Adalet hizmetinin her yönden gereği gibi işlemesini son derece aksatan ve ağırlaştırıcı bu bürokratik engellerin de bir an önce kaldırılması en içten dileğimizdir.

Sayın Konuklar,

Değerli Arkadaşlarım.

Konuşmamın sonuna gelmiş bulunuyorum. Sizlere birbirinin varlık nedeni olan **Toplum, Adalet ve Devlet** kavramlarını, yargının yıllardır çözülemeyen bazı sorunlarını, alınması gereken önlemleri çok genel ve yalın hatlarıyla sunmaya çalıştım. Gördüğünüz gibi ortaya hiç te iç açıcı bir görünüm çıkmadı. Buna rağmen inanıyorum ki, sonsuza dek yaşayacak olan Devletimiz ve Cumhuriyetimizin başında yürekten Atatürk'cü yöneticiler buldukça, sebepleri ve sonuçları bilinen sorunlarımız en kısa zamanda halledilecek ve yargı yepyeni bir yapıya kavuşturulacaktır. Tek dileğimiz, toplumsal yapının, Devlet bütünlüğünün, iç barışın, ulusal birlik ve beraberliğin en önemli âmili yargı gücüne ve mahkeme kararlarına olan güven ve saygıya en küçük bir gölge düşmemesidir. Çok nedenli ve olumsuz etkenlere rağmen yargı gücü, her zaman olduğu gibi bundan böyle de hukuka bağlılığı, kendine özgü ağırlığı ve tarafsızlığı ile Millet'in ve Devlet'in yanında ve hizmetinde olacaktır.

Beni sabırla dinlemek lûtfunda bulunan sekçin konuklarımızı, değerli arkadaşlarımı, özellikle yüksek görev aşkı, sınırsız özveri ve yorulmak bilmeyen gayretleriyle her an Türk Milleti'nin ve hakkın hizmetinde olan değerli hâkim ve Cumhuriyet savcılarını ve fedakâr adalet mensuplarını saygı ile selâmlıyor, yeni Adalet Yılı'nın Büyük Milletimize mutluluk getirmesini yürekten diliyorum.